

İlahi rəhmət axirətdə

Kənan Məhəmmədov¹

Abstrakt

İslam dini hər bir halda insanları Allahın rəhmətinə ümid bəsləmələrinə təşviq edir. Allahın rəhmətindən ümidi kəsməyi küfrə və şirkə bərabət tutur. Mehriban Allah hər nə olursa olsun insanın tövbəsini qəbul edəcəyini söyləyir. Hətta günahlarını səvaba çevirəcəyini vədə verir. Dünyada hər kəsə rəhimli olan axirətdə möminlərə rəhimli olacaq. Hətta o qədər günahkarları bağışlayacaq ki, şeytan da Allahın rəhmətinə ümidlənəcək. Bu dünyada ümumi rəhmətdən istifadə edənün üzünə Allahın xüsusi rəhmət qapıları açılar. Lakin ilahi rəhmət möminlərə daha genişdir. Əgər qiyamət olsa bu xüsusi rəhmət yalnız möminə şamil olacaq.

Açar kəlmələr: İlahi rəhmət, rəhmaniyyyət, axirətdə rəhmət, bağışlamaq

Axirətdə rəhmətin zühuru

Allah Təalanın hər kəsə rəhimli olması heç kimə gizli deyil, lakin Rəbbimizin bir növ rəhməti də var ki, xüsusi rəhmət sayılır. Bu rəhməti qəbul edə bilən xüsusi insanlara şamil edilir. Əllamə Təbatəbai bu haqda "Əraf" surəsinin 156-cı ayəsinə işarə edərək, buyurur: "'Rəhmətim hər bir şeyi əhatə etmişdir. Odur ki, tezliklə onu təqvalı olanlar, zəkat verənlər və Bizim ayə və nişanələrimizə iman gətirənlər üçün yazacağam". Allah-Təala üçün iki rəhmət vardır. Biri ümumi rəhmətdir ki, həm möminə və həm də kafirə, insana, qeyri-insana şamil edilir. O biri rəhmət isə xüsusi rəhmətdir, Allah onu ancaq o kəslərə verir ki, imana və bəndəliyə malik olsunlar. Dünya və behiştə təyyibə və nurani həyat kimi. Kafirlər küfrlərinə görə ondan məhrumdurlar. Onlara nəsib olan şey bu rəhmətin əksidir. Dünyada əzablı həyat, axirətdə isə atəş və əziyyətlər".²

Rəhman ilə Rəhim arasında olan fərq bundan ibadətdir ki, Rəhim Allahdan ayrılmaz və daimi xüsusiyyətlərinə deyilir. Rəhman isə yalnız Tanrının bağışlayan və mərhəmətli olmasına dəlalət edir. Bunu da qeyd etmək etmək lazımdır ki, Rəhim kəliməsi Qurani Kərimdə daim "bi" təsirlik şəkilçisi ilə işlənmişdir.

¹ - İslam araşdırmaları fakültəsinin məzunu, Hikmət və Dinlərarası Araşdırma İnstitutu, Əl-Mustafa Beynəlxalq Virtual Universiteti, Qum, İran

² Milli.az

Allah insanlara qarşı, əlbəttə mehriban və mərhəmətlidir. (2\143).

Allah möminlərə rəhm edəndir. (33\43)

Bizə elə gəlir ki, bu yerlərdə ona aid olan sözlərlə işlənən həmin kəlmə təsirli formadan çıxaraq təsirsiz hala salınmış və müstəqil şəkildə işlədilmişdir. Əgər o təsirsiz halda olsaydı, “bi” hərfi ilə təsirli hala salınmazdı. Bu kəlimənin təsirsiz fərz olunması onun məfhumunun zati olmasını sübuta yetirir.

Alusi bu kəlmə barəsində belə bir nəzər irəli sürmüşdür ki, onlar fəli sifətlər deyildirlər, çünki hər iki kəlmə “Rəhmanəd-dünya və axirəti və rəhiməhuma” cümləsində öz tamamlığı ilə izafə təşkil etmişdir. Halbuki fəli sifətlər təsirli deyil, təsirsiz feillərdən düzəlir. Başqa sözlə desək, fəli sifətlərin heç vaxt tamamlığı olmur ki, onunla izafə təşkil etsin.

Alusinin bu sözləri çox təəccüblüdür, çünki qeyd olunan cümlədə bu iki sözün izafə təşkil etməsi sözün öz tamamlığı ilə izafəi növündən deyil, məkan və ya zamanla izafə növündəndir. Bu növ izafədə də təsirli və təsirsiz fəllər arasında fərq yoxdur.

Nəql olunmuş bəzi rəvayətlərdə Rəhim kəliməsinin xüsusi isim və ümumi mənə daşdığı göstərilmişdir. Çünki hər ikisi axirət və möminlərə aid olunur. Lakin bu rəvayət ya kənara qoyulmalı, ya da izah olunmalıdır. Çünki, rəvayətləri zahiri mənası quran ayələri ilə ziddiyət təşkil edir. Çünki Rəhim kəliməsi Qurani Kərimdə möminlərə və ya axirətə aid olmadan bir çox yerdə işlənmişdir.

İndi kim ardınca gəlsə, o şübhəsiz ki, məndəndir. Kim mənə qarşı çıxsə, (bilin ki, tövbə edəcəyi təqdirdə) Sən (günahları) bağışlayan və bəndələrinə rəhm edənsən. (14\36).

(Ya Məhəmməd!) Bəndələrimə xəbər ver ki, (tövbə edəcəkləri təqdirdə) Mən, həqiqətən bağışlayan və rəhm edənəm. (15\49).

Həqiqətən, Allah insanlara şəfqətli və mərhəmətlidir. (22\65).

Sizin üçün (bol) neymətlərdən özünə ruzi diləmək (qazanmaq) məqsədilə dənizdə gəmiləri hərəkətə gətirən məhz Rəbbinizdir. Həqiqətən, Rəbbiniz sizə qarşı rəhimlidir. (17\66).

Allah (bununla) doğruları doğruluqlarına görə mükafatlandırın, münafıqları isə istər əzab versin, yaxud onların tövbələrini qəbul buyurun. Həqiqətən, Allah (bəndələrini) bağışlayan və (onlara) rəhm edəndir. (33\24).

Göründüyü kimi Rəhim kəliməsi bu ayələrdə ümumi mənələrdə işlənmişdir. Yəni Allah hər iki dünyada istər mömin, istərsə də münafıqlərə qarşı mehriban və bağışlayandır.

Bu ifadələrə bəzi dualarda da rast gəlmək olur. Ya Rəhmanəd-dunya və axirəti və Rəhimənhuma- Ey dünya və axirətdə bağışlayan.

Bəlkə də Rəhim kəliməsinin xüsusi məna daşdığına işarə edən rəvayətlərdən məqsəd, onun yalnız axirət dünyasına aid olmasıdır. Belə bir halda əgər İlahi rəhmət bu dünyada sona çataraq axirətdə davam etməzsə. Onun olub-olmaması arasında heç bir fərq qoymaq olmaz. Çünki belə bir rəhmətdən sonra əzab və bədbəxtçiliyin insana nə bir xeyiri ola bilər, nə də bəhrəsi. Belə bir qənaətə gəlmək olar ki, Rəhmət (bağışlanma) deyildikdə, onun həqiqi mənada yalnız və yalnız möminlərə şamil olduğunu nəzərdə tutmalıyıq. Lakin bu heç də o demək deyildir ki, başqaları Allahın rəhmət və mərhəmətindən məhrum qalacaqlar.³

Allaha təala öz Rəhman sifəti ilə bütün insanları əhatə edərək, Rəhim sifətindən faydalanmağa dəvət edir.

İnsan əgər ümumi Rəhmətdən istifadə edə bilsə, xüsusi Rəhmətə də çatır.

Qurani Kərimdə Əraf surəsində buyrulur: “Mərhəmətim hər şeyi ehtiva etmişdir.” (156)

Hawzahnews.com saytı qeyd olunan ayəyə geniş izah gətirmək üçün bu barədə Ayətullah Seyyid Sistaninin dəftərxanasına sual ünvanlayıb:

Sual: “Allahın rəhməti hər şeyi əhatə etmişdir” ayəsində məqsəd nədir? Bunun xüsusi şərti varmı?

Cavab:

Mətləbə aydınlıq gətirmək üçün Quranın özünə müraciət edək. Əraf surəsinin 156-cı ayəsində buyrulur:

“(Allah) buyurdu: 'İstədiyimi əzabıma düçar edərim. Mərhəmətim hər şeyi ehtiva etmişdi. Onu Allahdan qorxub pis əməllərdən çəkinənlərə, zəkat verənlərə, ayələrimizə iman gətirənlərə yazacağam!’”

Şeyx Təbəri “Məcməul-bəyan” təfsirində yazır:

“İstədiyimi əzabıma düçar edərim” ayəsində məqsəd Allaha üsyan edənlər və bu ilahi əzaba layiq olanlardır. Bu da onların öz məşəyyəti və iradəsi ilə olur. Çünki Allah Təala ayədə bu üsyanı onların öz iradəsinə bağlayıb. Ağıl da (Qurana əsasən) onlar üçün bağışlanılmağın mümkünlüyünü qəbul edir.

³ əl-bəyan fi təfsiril-Quran

-(Yəni Allahın əfvi, bağışlaması, rəhməti onlar üçün daim açıqdır. Əgər istəsələr. Çünki Şeyxin buyurduğu kimi “Bu da onların öz məşiiyyət və iradəsi ilə olur. Yəni Allahın rəhmət qapısı günahkarlar üçün belə açıqdır. Özləri səy edib nail olsunlar.)

“Mərhəmətim hər şeyi ehtiva etmişdir” ayəsinə gəlincə isə Həsən və Qütadə bu barədə yazırlar: “Həqiqətən Allahın rəhməti dünyada hər kəsi mömini və kafiri bütünlüklə əhatə etmişdir. Bu rəhmət qiyamətdə isə yalnız möminlərə şamil olacaqdır.” Uteyyə Aufi deyir: “İlahi rəhmət hər şeyi əhatə etmişdir. Lakin bu yalnız möminlər üçün vacibdir. Kafirlər üçün isə yalnız ruzi kimi şamil olur (Yəni dünyada yaşamaları üçün ruzi və möhlət ilahi rəhmətdir). Allah kafirə möminə xatir rəhm edər.

Çünki ilahi rəhmət möminlərə daha genişdir. Çünki mömin kafirlərin arasında yaşayır. Əgər qiyamət olsa bu rəhmət yalnız möminə şamil olacaq. Necəki od şöləsi ətrafında olanların hamısını işıqlandırır. Nur (çıraq, lampa) sahibi gedərsə onun işığı da gedər.” Həmçinin bu cür deyənlər də vardır: “İlahi rəhmət genişdir. Kim istəsə daxil ola bilər. Yəni bütün varlıq daxil olsa belə Allahın onlara şamil olacaq rəhməti genişdir.”⁴

Mövzu haqında fərqli fikirlər olsa da, Təfsirçilərin çoxu Allahın xüsusi rəhmətinin möminlərə şamil olacağı qənaətindədirlər. Əgər insanlar Allahın ümumi rəhmətindən istifadə edə bilsələr, Onun xüsusi rəhmət qapılarında açılacaq.

Axirətdə İlahi rəhmət kimlərə şamil olur?

1. Müttəqilər

Ey iman gətirənlər! Allahdan qorxun və Onun elçisinə iman gətirin! Onda O sizə Öz mərhəmətindən iki pay bəxş edər, sizə düz yolla getməyiniz üçün nur verər və sizi bağışlayar. Allah Bağışlayandır, Rəhmlidir. (Hədid surəsi 28- ayə)

De: “Ey insanlar! Şübhəsiz ki, mən sizin hamınız üçün Allahın elçisiyəm. Göylərin və yerin hökmranlığı Ona məxsusdur, Ondən başqa ilah yoxdur. O həm dirildir, həm də öldürür. Elə isə Allaha və Onun Elçisinə, həm də Allaha və Onun kəlmələrinə inanan peyğəmbərə iman gətirin. Onun ardınca gedin ki, bəlkə doğru yola yönələsiniz”. (Əraf sursi 158-ci ayı)

Təqva - xüsusi İlahi rəhmətə çatdırar. "Yoxsa Rəbbiniz tərəfindən sizə özünüzdən olan bir kişinin dili ilə sizi (Allahın əzabı ilə) qorxutmaq, sizin də təqvalı olmağınız üçün və bəlkə rəhm olunasanız deyə (ilk səmavi şəriət və kitab olaraq) bir öyüd-nəsihət gəlməsinə təəccüb etdiniz?" ("Əraf" 63).

⁴ Ahlibeyt.ge

Əmirəlmöminin Əli (ə) ən yüksək kamil insan nümunəsi olan təqva əhli haqqında buyurur: "Təqvalıların, pəhrizkarların nişanələrini belə görərsən: dindarlıqda güclü, xoşxasiyyət, uzaqgörən, imanda əmin, elm təhsilində çalışqan, elmə çatdıqda təvazökar, orta imkanlı, ibadətdə müti, yoxsulluqda nikbin, çətinliklərdə dözümlü, halal ruzi ardınca, doğru yolda şad, tamahdan uzaq. Onlar xeyir iş görər, Allahdan qorxarlar. Gün uzunluğunu şükr edər, gecəni zikrlə keçirərlər. Gecə Allahdan qorxan halda yuxuya gedərlər. Yuxudan duranda şad olarlar. Bu qorxu onları qəflətdən qoruyar, nazil olan mərhəmətə görə sevinərlər."⁵

2. Saleh əməl sahibləri

İman gətirib yaxşı işlər görənlərə gəlincə, Rəbbi onları Öz mərhəmətinə nəsis edəcəkdir. Bu, açıq-aşkar müvəffəqiyyətdir. (Casiə surəsi 30-ayə)

"Onların hamısını Öz mərhəmətimizə (peyğəmbərlik məqamına, mənəvi kamilliklərə, səma kitabı verilmək və cəmiyyətin tərbiyəçisi olmaq şərəfinə) daxil etdik. Çünki onlar doğrudan da yaxşı və ləyaqətliyə idilər". ("Ənbiya" 86). Quranın nəzərində saleh o kəslərdir ki, əqidə və əməl cəhətdən dininə inancı olsun və ona əməl etsin

3. Qurandan möhkəm yapışanlar

Allaha iman gətirən və Ondən möhkəm yapışan şəxsləri isə Allah Öz rəhməti və lütfünə qovuşduracaq və onları Özünə tərəf gedən düz yola yönəldəcəkdir. (Nisa surəsi 175-ayə)

Bu, Bizim nazil etdiyimiz mübarək bir kitabdır. Buna görə də ona tabe olun və təqvalı olun, bəlkə rəhm olundunuz. (Ənam 155)

Allah təala öz varlığını insanlara tanıtdırmaq üçün insanların arasından ləyaqətli, şərəfətli şəxsləri peyğəmbərliyə seçib. Onlarla hikmətli, şəfa verici, düz yol göstərən yaxşı söz və kəlam təlim edən kimi yaratmışdır. Öz mübarək kəlamlarını onlara tədricən nazil etmişdir. Allah təala axırncı peyğəmbərə (s) tədricən "Qurani-kərim" nazil etmişdir və həmin "Qurani kərim" həkim, şəfa verən, düz yol göstərən kimi bəyan etmişdir. Amma gəlin görək bu şəfa verəndir möminlərə, düz yol göstərəndir? Qurani-kərimdə belə buyurur: "Ey peyğəmbər! Bu Quran bütün insanlar üçün açıq-aşkar bir xəbərdir. Təqvalı şəxslərə doğru-düzgün yol göstərən öyüd-nəsihtir." "(Bu kitab) Allah təala tərəfindən nazil olunmasına heç bir şəkk-şübhə edilməyən və (təkcə) təqva əhlinə doğru, düzgün yol göstərən mübarək bir kitabdır." Başqa yerdə belə buyurur: "Ey peyğəmbər! Sən onlara öyüd-nəsiht ver. Çünki, öyüd-nəsiht möminlərə fayda verir." Bu ayədən sonra Allah təala insanları nəyə görə xəlq

⁵ Nəhcül-bəlağə

etdiyini bəyan edərək belə buyurur: "Mən cinləri və insanları (faydasız işlər görmək üçün yox) yalnız mənə sitayiş və ibadət etmək üçün xəlv etmişəm." Başqa yerdə möminlərə belə xitab edir "Ay iman gətirənlər! Allaha itaət edin. Peyğəmbərə (s) itaət edin. (Küfrə, nifaqa, riyaya və şəkk-şübhələrə aldanıb) etdiyiniz yaxşı əməlləri batil etməyin." ⁶

عَمِلَ مَنْ أَنَّهُ الرَّحْمَةُ نَفْسِهِ عَلَى رَبُّكُمْ كَتَبَ عَلَيْكُمْ سَلَامٌ فَقُلْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ الَّذِينَ جَاءَكَ وَإِذَا
وَلْتَسْتَبِينَ الْآيَاتِ نَفْصِلُ وَكَذَلِكَ. رَجِيمٌ غَفُورٌ فَإِنَّهُ وَأَصْلَحَ بَعْدَهُ مِنْ تَابَ ثُمَّ بِجَهَالَةٍ سَوْءًا مِنْكُمْ
الْمُجْرِمِينَ سَبِيلُ

«Bizim ayələrimizə iman gətirənlər sənin yanına gələndə onlara “salam olsun sizə! Rəbbiniz Özünə (bəndələrə qarşı) rəhmli olmaq qərarını vermişdir ki, sizdən kim nadanlıq üzündən pis bir iş görsə, ondan sonra tövbə edib (öz işini) düzəltməklə məşğul olsa, şübhəsiz, Allah çox bağışlayan və mehribandır” de.» (Ənam 54)

«Biz Öz ayələrimizi (elmi və əməli maariflər üzərindən pərdələri götürən sözləri ali məqsədlər) və günahkarların yollarının aydınlaşması üçün bu cür müxtəlif (hərtərəfli) gətiririk.» (Ənam 55)

Bu ayənin şəni-nüzulunda qeyd olunur ki, günahkarlardan bir dəstəsi Peyğəmbərin (s) hüzuruna gəlib dedi: «Biz çoxlu günah işlər görmüşük (bizim üçün bir çıxış yolu varmı?) Həzrət (s) sakit oldu. Sonra bu ayə nazil oldu.

Bu surədə Allah-təala «kətəbə əla nəfsihir-rəhmətə» (Özünə rəhmli olmağı vacib etmişdir) cümləsini iki dəfə təkrar etmişdir. Bunların biri dünyada, digəri isə axirətdə insanlara təskinlik vermək üçündür.

Bu ayədən aydın olur ki, əgər günahın mənşəyi inadkarlıq və zülm olmazsa (tövbə etmək şərti ilə) bağışlana bilər. Ümumiyyətlə, cəmiyyətin rəhbəri ilə camaatın əlaqəsi ünsiyyət, mehr-məhəbbət əsasında olmalıdır. Allah-təala rəhməti Özünə vacib etmişdir. Lakin rəhmətin şamil olduğu şəxslər məhz tövbə edənlərdir. 55-ci ayənin təfsirində buyrulur: Biz Öz ayə, nişanə və göstərişlərimizi beləcə bəyan edirik ki, həm haqq axtaranların və mütilərin, həm də haqla düşmən olan inadkar günahkarların yolu aşkar olsun.

«Mücrim» dedikdə haqq qarşısında əsla təslim olmayan inadkar günahkarlar nəzərdə tutulur. Yəni haqqa doğru olan bu ümumi dəvətdən sonra, hətta öz işlərindən peşman olan günahkarların, eləcə də haqqın qarşısında heç vaxt əyilməyən inadkar mücrimlərin və müqəssirlərin yolu tamamilə aydın olacaqdır.

⁶<http://ehliwie-samux.com/>

عَمَلٍ مَّنْ أَنَّهُ الرَّحْمَةُ نَفْسِهِ عَلَى رَبُّكُمْ كَتَبَ عَلَيْكُمْ سَلَامٌ فَقُلْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ الَّذِينَ جَاءَكَ وَإِذَا
وَلِتُسْتَبِينَ الْآيَاتِ نَفْصِلُ وَكَذَلِكَ رَجِيمٌ غَفُورٌ فَإِنَّهُ وَأَصْلَحَ بَعْدَهُ مِنْ تَابَ ثُمَّ بِجَهَالَةٍ سَوْءًا مِنْكُمْ
الْمُجْرِمِينَ سَبِيلُ

«Bizim ayələrimizə iman gətirənlər sənin yanına gələndə onlara “salam olsun sizə! Rəbbiniz Özünə (bəndələrə qarşı) rəhmli olmaq qərarını vermişdir ki, sizdən kim nadanlıq üzündən pis bir iş görsə, ondan sonra tövbə edib (öz işini) düzəltməklə məşğul olsa, şübhəsiz, Allah çox bağışlayan və mehribandır” de.» (Ənam 54)

«Biz Öz ayələrimizi (elmi və əməli maariflər üzərindən pərdələri götürən sözləri ali məqsədlər) və günahkarların yollarının aydınlaşması üçün bu cür müxtəlif (hərtərəfli) gətiririk.» (Ənam 55)

Bu ayənin şəni-nüzulunda qeyd olunur ki, günahkarlardan bir dəstəsi Peyğəmbərin (s) hüzuruna gəlib dedi: «Biz çoxlu günah işlər görmüşük (bizim üçün bir çıxış yolu varmı?) Həzrət (s) sakit oldu. Sonra bu ayə nazil oldu.

Bu surədə Allah-təala «kətəbə əla nəfsihir-rəhmətə» (Özünə rəhimli olmağı vacib etmişdir) cümləsini iki dəfə təkrar etmişdir. Bunların biri dünyada, digəri isə axirətdə insanlara təskinlik vermək üçündür.

Bu ayədən aydın olur ki, əgər günahın mənşəyi inadkarlıq və zülm olmazsa (tövbə etmək şərti ilə) bağışlana bilər. Ümumiyyətlə, cəmiyyətin rəhbəri ilə camaatın əlaqəsi ünsiyyət, mehr-məhəbbət əsasında olmalıdır. Allah-təala rəhməti Özünə vacib etmişdir. Lakin rəhmətin şamil olduğu şəxslər məhz tövbə edənlərdir. 55-ci ayənin təfsirində buyrulur: Biz Öz ayə, nişanə və göstərişlərimizi beləcə bəyan edirik ki, həm haqq axtaranların və mütilərin, həm də haqla düşmən olan inadkar günahkarların yolu aşkar olsun.

«Mücrim» dedikdə haqq qarşısında əsla təslim olmayan inadkar günahkarlar nəzərdə tutulur. Yəni haqqa doğru olan bu ümumi dövətdən sonra, hətta öz işlərindən peşman olan günahkarların, eləcə də haqqın qarşısında heç vaxt əyilməyən inadkar mücrimlərin və müqəssirlərin yolu tamamilə aydın olacaqdır.

Allahın İnsanları doğru yola hidayət etmək üçün göndərdiyi Kitab, Ona iman edib, əməl edənlərə şəfa verir.

4. İtəatkar möminlərdir

Allaha və Peyğəmbərə itaət edin ki, bəlkə sizə rəhm olunsun. (Ali imran surəsi 132)

Şübhəsiz, ayələrimizi inkar edənləri cəhənnəmə atacağıq. Onların dəriləri bişdikcə, əzabı dadsınlar deyə dərilərini başqa dərilərlə əvəz edəcəyik. Həqiqətən, Allah qüdrətlidir, hikmət sahibidir. (Nisa surəsi 56-cı ayə)

5. Namaz qılanlar

Mömin kişilərlə mömin qadınlar bir-birinin dostlarıdır. Onlar insanlara yaxşı işlər görməyi buyurur, pis əməllərə qadağa qoyur, namaz qılır, zəkat verir, Allaha və Onun Elçisinə itaət edirlər. Allah onlara rəhm edəcəkdir. Həqiqətən, Allah Qüdrətlidir, Müdrikdir. (tövbə surəsi 71-ci ayə)

Allah Təala bu nurani ayədə İlahi rəhmətdən bəhrələnməyin 6 meyarını bəyan etmişdir.

1. Əmr-be-məruf.
2. Nəhy-əz-munkər.
3. Namaz qılmaq.
4. Zəkat vermək.
5. Allah Təalaya itaət etmək.
6. Həzrət Peyğəmbərə (s) itaət etmək.

Məgər gecə saatlarını səcdə edərək və ayaq üstə duraraq ibadət içində keçirən, axirətdən çəkinən və Rəbbinin rəhmətinə ümid bəsləyən kimsə kafirlə eynidirmi? De: "Heç bilənlərlə bilməyənlər eyni ola bilərlərmi? Bundan ancaq ağıl sahibləri düşünüb ibrət alarlar". (Zümər surəsi 9-cu ayə)

İslami bəzi mənbə kitablarda gəlir ki, Peyğəmbər (s) buyurdu: "Behiştin açarı, namazdır". "Və namaz təşkil edin ki, namaz (insanı) çirkinlik və günahdan çəkindirir" ayəsinə və namaz barəsində, digər hədislərə diqqət etdikdə, namazın niyə behiştin açarı olmasını anlamaq olar. Necə ki, Peyğəmbər (s) buyurur: "Namaz dinin sütunudur, onu yerinə yetirməyən, dinini məhv etmişdir".

Həmçinin buyurur: "Hər bir namazın vaxtı çatdıqda, bir mələk camaat qarşısında səslənər ki, qalxın və arxanızda alovlandırıdığımız odları, namazla söndürün".

İzah: İnsanın yaranma hədədi Allah- Taalanı tanımaq və ona bəndəlik üçündür. Allaha pərəstiş sayəsində, insan təkamülə və İlahi qürb məqamına yetişir. Namaz, uca Allaha bəndəliyi izhar etməyin ən yaxşı formasıdır. Bundan əlavə, pərəstiş və dua hər bir insanın fitrətində var. O namaz kimi vacibləri yerinə yetirməklə, bu həqiqəti öz vücudunda dirildib, bəsləyib və özünü yaxşılıq və çirkinliklərdən çəkinmə yolunda qərar verir. Beşlik namazlara əhəmiyyət vermək, ruhi fəzilət və qüdrətə səbəb olur ki, insanı günah və pis əməllərdən saxlayır və təqva qüvvəsini insan ruhunda daha da gücləndirir. Bu zaman namazın niyə behişt qapısının açarı olmasını anlamaq olar.

Qeyd etməliyik ki, namaz behişt açarı olması kimi, savab nəzərdə tutulan ibadət əməllərindən biridir. Çünki, rəvayətlərdə pak İmamlar (ə)- a məhəbbət bəsləmək, La ilahə illəllah « لا إله إلا الله » zikri, səbr və ... də behişt açarı sayılıbdır.

Ona görə də, behiştin açarı olmaq, namaza məxsus deyil. Amma namaz insanın daha çox məşğul olduğu ibadətlərdən olduğuna və başqa sözlə, mövsümi ibadət olmadığına görə, vacibdir ən mühümlərində biri olaraq onu yerinə yetirmək onun şərtləri ilə behişt kimi savaba malikdir. Həmçinin bu rəvayətlərdən namazın tövhidə və Allahın yeganəliyinə iman və Əhli- beyt (ə)- a məhəbbət bəsləməklə birgə olub və xüsusi bağlılığın olması başa düşülür.⁷

6. Zəkat verənlər

Bizə bu dünyada da yaxşılıq yaz. (Dünyada yaxşı əməllər, axirətdə Cənnət qismət elə). Biz (tövbə edib bağışlanmağımızı diləyərək). Sənə tərəf (hüzuruna) döndük!” (Allah) buyurdu: “İstədiyimi əzabıma düşər edərdim. Mərhəmətim hər şeyi ehtiva etmişdi. Onu Allahdan qorxub pis əməllərdən çəkinənlərə, zəkat verənlərə, ayələrimizə iman gətirənlərə yazacağam!(Əraf surəsi 156-cı ayə)

O gün bu yığıqları sərvətlər Cəhənnəm odunda qızdırılacaq və bununla onların alınlarına, böyürlərinə və kürəklərinə damğa vurulacaq və onlara: “Budur özünüz üçün yığıqlarınız. Elə isə dadın yığıqlarınızı!” – deyiləcəkdir.(Tövbə surəsi 35-ci ayə)

7. Muhsinlər

Yer üzünü islah olunduqdan sonra, orada fəsad törətməyin. Allaha qorxu və ümidlə yalvarın. Həqiqətən, Allahın mərhəməti yaxşılıq edənlərə yaxındır.⁸

8. İnfak edənlər

Bədəvilərdən eləsi də vardır ki, Allaha və Axirət gününə inanır, xərclədiyini Allah yanında yaxınlıq və Peyğəmbərin dualarına nail olmaq üçün vasitə sayır. Həqiqətən də, bu, onlar üçün yaxınlaşmağa bir vasitədir. Allah onları Öz mərhəmətinə qovuşduracaqdır. Həqiqətən, Allah Bağışlayandır, Rəhmlidir.(Tövbə surəsi 99-cu ayə) Ehsan və yaxşılıq etmək.

"Biz öz rəhmətimizi istədiyimiz şəxsə yetiririk və yaxşı iş görənlərin mükafatını əsla zay etmirik". ("Yusif" 56).

9. Səbr edənlər

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِيرِ الصَّابِرِينَ

⁷ Islamquest.ir

⁸ Əraf, ayə 56

"Sizi qorxu, aclıq, mala və cana zərər, məhsul qıtlığından bir şey ilə imtahan edərik. Səbirlilərə müjdə ver." (Bəqərə surəsi 155)

Allah təala bütün insanları imtahana çəkir. Amma bütün sınaqlar eyni olmur. Bütün yer üzü sınaq meydanıdır və bütün insanlar - hətta peyğəmbərlər - imtahandadır. Bilməliyik ki, ilahi imtahanlar şübhələri aradan qaldırmaq üçün yox, istedadların çiçəklənməsi və insanların tərbiyəsi üçündür. Bütün acı və şirin hadisələr, o cümlədən, qorxu, aclıq, cana və mala zərər, məhsul qıtlığı ilahi sınaq vasitələrindəndir. Düşməndən qorxu, iqtisadi mühasirə, savaş və cihad, övladların və əzizlərin cəbhəyə göndərilməsi imtahan nümunələrindəndir.

Düşməndən qorxu sınağından qalib çıxmaq üçün Allaha təvəkkül və Onun zikrinə ehtiyac var. Çətinliklərlə mübarizə səbrə ehtiyacdır. Əvvəlki iki ayədə bu yol göstərilmişdir.

Bütün insanların təkbətək sınaqlardan keçirilməsi zəruri deyil. Mümkündür ki:

- a) Hərəkət bir şeylə sınağa çəkilsin;
- b) Bir sınaqdan üzün ağ çıxan insan o biri sınaqda rüsvay olsun;
- v) Bir şəxsin sınağı bir cəmiyyət üçün sınaq ola bilər.

Bəzən məhsul qıtlığı, mala zərər dəyməsi, qorxu yaranması və digər çətinliklər ilahi sınaqlar səbəbindən baş verir. Bəzən isə bu işlər insanların əməllərinə cəza olaraq müəyyənləşdirilir. Bəzən insanlara çətinlik yaradan onların günahları olur. Həzrət Əli (ə) buyurur: "Həqiqətən, Allah Öz bəndələrini onların günahlarına görə məhsul qıtlığı, xeyir qapılarının bağlanması kimi çətinliklərə salır ki, bəlkə insanlar düşünüb tövbə edələr." ("Ali-İmran", 146.)

Əlbəttə ki, bu tənbehlər də sınaqdır. Necə ki, imana görə nemət verilməsi də sınaq vasitəsi olur. Quranda oxuyuruq: "Onları sınağa çəkmək üçün şirin (dadlı) su içirdik." ("Bəqərə", 153.)

Allah səbirlilərə bir sıra lütfələr etmişdir:

Məhəbbət ("Furqan", 75.); qələbə ("Zümər", 10.); behişt ("Bəqərə", 155.); sayısız-hesabsız mükafat ("Bihar", c. 45, s. 46.); müjdə ("Məryəm", 67; "İnsan", 1.).

İlahi sınaqdan çıxmağın bir neçə yolu var:

- a) Səbir və müqavimət;
- b) Hadisələrin və çətinliklərin ötürülməsinə diqqət;
- v) Keçmişdəki insanların müşkülləri necə adlamasına diqqət.

İmam Hüseyin (ə), qucağındakı körpə övladı oxa tuş gəlib şəhid olduqda, buyurdu: "Bu çətin hadisəni Allah gördüyü üçün mənə asandır." ("Dürrül-Mənsur", c. 1, s. 377.)

Bildirişlər

1. Sınaq və imtahan qəti ilahi proqram və qaydadır.
2. Çətinliklər müqavimət və inkişaf səbəbidir. Səbir, riza, təslim, qənaət, zöhd, təqva, helm, fədakarlıq kimi sifətlər çətinliklərlə üzləşmə sayəsindədir.
3. Ayədə nəyin müjdə verildiyi bəyan olunmamışdır. Ona görə də bu müjdə bütün ilahi müjdələri əks etdirir.

الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ 156.

"(Səbirlilər) o kəslərdir ki, onlara bir müsibət üz verdikdə deyirlər: "Biz hamımız Allahınq və Ona doğru qayıdırıq."

Səbirlilər özlərini satmaq və başqalarına sığınmaq əvəzində yalnız Allaha pənah aparırlar. Onların nəzərinə, bütün dünya dərs sinifi, sınaq meydanıdır və burada inkişaf etməliyik. Dünya dayanacaq, yuxu, işrət yeri deyil. Çətinlikləri Allahın qəzəbi kimi qəbul etmək olmaz. Çətinliklərin səbəbi odur ki, daha sürətli hərəkət etmək üçün ayağımızın altı yansın. Bu baxımdan acılıqlarda da bir şirinlik var. Çünki bu çətinliklərin ardınca istedadların çiçəklənməsi və ilahi mükafatlardan bəhrələnmə gəlir.

Onun tərəfindən olan müsibətlər həqiqi malikin öz mülkü üzərindəki işdir. Allahın həkim və rəhim olduğunu, öz bəndəliyini, əvvəllər bir şey olmadığını, hətta müəyyən mərhələlərdən sonra da zikrə ləyaqətsizliyini anlayan insan (Məaric", 20.) qəbul edər ki, Allahın ixtiyarında olsun. Bu həqiqətləri bilən insan xatırlayır ki, Allah onu cansız cisimdən bitkiyə, bitkidən heyvana, heyvaniyyətdən insaniyyətə sövq etdirmiş, uyğun çətinlikləri onun inkişafı üçün qərarlaşdırmışdır. Biz buğda dənəsini əzməklə ona çevirdiyimiz, yandırmaqla çörəyə döndərdiyimiz kimi, çətinliklər də insanı kamal mərtəbəsinə ucaldır.

Səbirlilərin şüarı "inna lillahi və inna iləyhi raciun" şüarıdır. Hədislərdə də tövsiyə olunur ki, çətinlik zamanı bu cümləni oxuyaq. ("Bəqərə", 155.) Çətinliklər zamanı bu cümləni demək və Allahı xatırlamaq bir sıra təsirlərə malikdir; insanı küframiz və şikayətli sözlərdən uzaqlaşdırır; insan üçün təsəlli və həmdərdlikdir; şeytani vəsvəşələrə mane olur; haqq əqidənin izharıdır; başqaları üçün dərs və nümunədir.

Qarşıya çıxan müsibətə münasibətdə insanlar bir neçə qismə bölünür:

- a) Kimi haray-həşir qoparır ("Ziyarətə-Aşura".);
- b) Kimi səbirli, dözümlüdür ("Ğaşiyyə", 4.);

a) Kimi də səbirli olmaqdan əlavə şükür edəndir. ("Tövbə", 103.)

Bu sayaq rəftarlar insanın müsibətlərdən agahlıq dərəcəsinin nişanələridir. Necə ki, istiotu körpə uşaq yeyə bilmir, gənc adam onun acısına dözü, yaşlılar isə pul verib onu alır.

Səbrin kökü Allaha və axirətə iman, eləcə də əvəz veriləcəyinə ümididir⁹

Onları Rəbbi tərəfindən bağışlanmaq və rəhmət (Cənnət) gözləyir. Onlar doğru yolda olanlardır! (Bəqərə surəsi 157-ci yə)

10. Yaxşılıqlara dəvət edənlər

Mömin kişilərlə mömin qadınlar bir-birinin dostlarıdır. Onlar insanlara yaxşı işlər görməyi buyurur, pis əməllərə qadağa qoyur, namaz qılır, zəkat verir, Allaha və Onun Elçisinə itaət edirlər. Allah onlara rəhm edəcəkdir. Həqiqətən, Allah Qüdrətlidir, Müdrikdir. (Tövbə surəsi 71-ci ayə)

“(Ey müsəlmanlar!) İçərinizdə (insanları) yaxşılığa çağıran, xeyirli işlər görməyi əmr edən və pis əməlləri qadağan edən bir dəstə olsun! Bunlar (bu dəstə) həqiqətən nicat tapmış şəxslərdir.” (“Ali-İmran” surəsi, ayə 104)

“(Ey müsəlmanlar!) Siz insanlar üçün zahirə çıxarılmış ən yaxşı ümmətsiniz. (Onlara) yaxşı işlər görməyi əmr edir, pis əməllərdən çəkindirir və Allaha inanırsınız.” (“Ali-İmran” surəsi, ayə 110)

“Onlar Allaha, axirət gününə inanır, (insanlara) yaxşı işlər görməyi əmr edir, (onları) pis əməllərdən çəkindirir və xeyirli işlər görməyə tələsirlər. Onlar əməlisaleh şəxslərdəndirlər”. (“Ali-İmran” surəsi, ayə 114)

“Kaş onların (yəhudilərin) din alimləri və fəqihləri onlara günah söyləməyi və haram yeməyi qadağan edəydilər! Onların törətdiyi əməllər necə də pisdir!”. (“Maidə” surəsi, ayə 63)

(O Peyğəmbər) onlara yaxşı işlər görməyi buyurur, pis işləri qadağan edər, təmiz (pak) nemətləri halal, murdar (napak) şeyləri haram edər, onların ağır yükünü yüngülləşdirər və üstlərindəki buxovları açar (şəriətin çətin hökmlərini götürər). Ona (o Peyğəmbərə) iman gətirən, yardım göstərən və onunla (Quranın) ardınca gedənlər məhz onlar nicat tapanlardır!” (“Əraf” surəsi, ayə 157)

“Onlar (insanlara) yaxşı işlər görməyi əmr edər, pis işləri yasaq edər, namaz qılıb

⁹ <http://ehliwie-samux.com/>

zəkat verər, Allaha və Peyğəmbərinə itaət edirlər. Allah, əlbəttə ki, onlara rəhm edəcəkdir. Allah, həqiqətən, yenilməz qüvvət sahibi, hikmət sahibidir!” (“Tövbə” surəsi, ayə71)

“Barı, sizdən əvvəlki nəsillərin ağıl və fəzilət (hünər) sahibləri yer üzündə fitnə-fəsad törətməyi qadağan edəydilər! Onların xilas etdiyimiz az bir qismi istisnadır. (Onlar keçmiş peyğəmbərlərin əshabələridir ki, insanlara yaxşı işlər görməyi əmr edər, pis işləri yasaq edərdilər.)” (“Hud” surəsi, ayə 116)

“(Onlar Allaha) tövbə, ibadət və şükür-səna edənlər, oruc tutanlar (və ya cihad uğrunda, elm təhsil etmək üçün yurdundan ayrılıb başqa yerlərə gedənlər), rüku və səcdə edənlər (namaz qılanlar), yaxşı işlər görməyi əmr edib pis işləri yasaq edənlər və Allahın hədlərini (halal-haramı) qoruyanlardır. (Ya Rəsulum!) Belə möminləri (Cənnətlə) müjdələ!” (“Tövbə” surəsi, ayə 112)

“O kəslər ki, əgər onları yer üzündə yerləşdirsək (onlara bir yer versək), namaz qılar, zəkat verər, (insanlara) yaxşı işlər görməyi əmr edib, pis işlər görməyi qadağan edirlər. Bütün işlərin sonu (nəticəsi) Allaha aiddir. (Allah qiyamət günü əməllərinə müvafiq olaraq möminlərə mükafat, kafirlərə isə cəza verəcəkdir)”. (“Həcc” surəsi, ayə 41)

11.Allah yolunda cihad edənlər

Həqiqətən də, iman gətirənlər, hicrət edənlər və Allah yolunda cihad edənlər, Allahın mərhəmətinə ümid edirlər. Allah Bağışlayandır, Rəhmlidir.(Bəqərə surəsi 218-ci ayə)

Rəbbi Öz tərəfindən onları bir mərhəmət, razılıq və içərisində onlar üçün tükənməz nemətlər olan Cənnət bağları ilə müjdələyir.(Tövbə surəsi 21-ci ayə)

Onlar orada əbədi qalacaqlar. Şübhəsiz ki, ən böyük mükafat Allah yanındadır.(Tövbə surəsi 22)

Zərər çəkmədən (üzrsüz səbəbə görə evlərində) əyləşən möminlərlə Allah yolunda öz malları və canları ilə cihad edən (vuruşan) kimsələr bir olmazlar. Allah malları və canları ilə vuruşanları (evlərində) əyləşənlərdən (cihada getməyənlərdən) dərəcə etibarilə üstün tutdu. Allah bunların hamısına (hər ikisinə savab) vəd etmişdir. (Lakin) Allah mücahidlərə (evlərində) oturanlardan daha böyük mükafatlarla imtiyaz vermişdir.(Nisa surəsi 95)

يَجْمَعُونَ مِمَّا خَيْرٌ وَرَحْمَةً اللَّهِ مِّنْ لِّمَغْفِرَةٍ مِّنْهُ أَوْ اللَّهُ سَبِيلٌ فِي قِتْلَتُمْ وَلَئِنْ

«Əgər Allah yolunda öldürülsəniz, yaxud ölsəniz, şübhəsiz ki, Allah tərəfindən olan bağışlanmaq və rəhmət onların yığdıqlarından (dünya sərvətindən) daha yaxşı.» (Ali İmran 157)

İlahi dünyagörüşdə və dini nəzəriyyələrdə Allah yolunda öldürülmək və şəhadətə çatmaq bütün dünya və onda olan şeylərdən daha yaxşıdır.

İlahi rəhmət və məğfirətin nəticəsi əbədidir, lakin mal-dövlət və sərvətin təsirləri müvəqqətidir. Əsas məsələ insanın Allah yolunda ölməsidir – istər şəhid olmaqla, istərsə də öz əməli ilə.

Allah yolunda malı və canı ilə cihad etmək Axirətdə rəhmətin səbəblərindəndir. Unutmamalıyıq ki, böyük cihad, nəfslə cihaddır.

12.Quran oxunanda dinləyənlər

Quran oxunan zaman ona qulaq asın və susun ki, bəlkə rəhm olundunuz. (Əraf surəsi 204)

Ehtiramın insana böyük təsiri var, əgər İnsan xüsusən Allahın sözləri qarşısında ehtiram etsə, bu Onun qəlbində öz təsirini göstərir.

13.Axirətdən qorxanlar

Məgər gecə saatlarını səcdə edərək və ayaq üstə duraraq ibadət içində keçirən, axirətdən çəkinən və Rəbbinin rəhmətinə ümid bəsləyən kimsə kafirlə eynidirmi? De: “Heç bilənlərlə bilməyənlər eyni ola bilərmi? Bundan ancaq ağıl sahibləri düşünüb ibrət alarlar”. (Zümər surəsi 9)

"Sizlərdən bəzisi dünyanı (döyüş qənimətlərini), bəziləriniz isə axirəti istəyirdi. Sonra sizi sınamaq üçün onlardan (onlara qalib gəlməkdən) yayındırdı. Əlbəttə sizi əfv etdi və Allah möminlərə qarşı (böyük) mərhəmət sahibidir". ("Ali-İmran" 152).

14.Mərhəmətli möminlər

Sonra da iman gətirən və bir-birinə səbr tövsiyə edən, mərhəmət tövsiyə edən kimsələrdən olmaqdır! (Bələd surəsi 17-18).

BEHİŞTİN QAPILARI

“Zümər” surəsinin 73-cü ayəsində behiştin qapılarından söz açılır:

“Rəbindən qorxanlar (təqvalılar) dəstə-dəstə cənnətə tərəf aparırlar.” Behişt əhlinin “təqva” (Allahdan qorxu) xislətinin xüsusi qeyd edilməsi onun böyük əhəmiyyətini, behiştə daxil olmaqda mühüm rolunu aşılıyır.

“Nəhayət, onlar ora (behiştə) çatanda, onun qapıları (onların üzünə) açılar.” Öncə cəhənnəmin qapıları ilə bağlı qeyd edilən incə mətləblər bura da aiddir.

“Onun gözetçiləri onlara deyirlər: Salam olsun sizə, (həm cismi, həm də ruhi baxımdan) pak oldunuz. Buna görə də, əbədi məskunlaşmaq üçün ora daxil olun!” Bu ayədə də behiştin qapılarından söz açılsa da, onun təfərrüatı və sayı haqda Qurani-Kərimdə məlumat verilmir.¹⁰

İnsanın sadəcə bədəninin dəyəri behiştədir. Yüksək məqamlı möminlər Allahla görüşün ləzzətindən behişt neymətlərini də görmürlər.

Behiştin dərəcələri:

Cənnətul-məva

Cənnətul-məva” sakin olmaq üçün olan Cənnət deməkdir. Onun hansı Cənnət olması haqqında təfsirçilər arasında müxtəlif fikirlər var. Bəziləri bu qənaətdədir ki, bu cənnət, həmin əbədi Cənnət, yəni “Cənnətul-xuld”dur. Əbədi Cənnət bütün iman əhli və təqvalı şəxsləri gözləyir. Onun yeri göylərdədir. Bu alimlər sözügedən iddia üçün “Səcdə” surəsinin 19-cu ayəsini əsas gətirirlər:

فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَىٰ نُزُلًا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

“Lakin iman gətirib saleh əməllər edənlər üçün (sakin olacaqları) «Mə’va» Cənnətləri və bağları vardır, etdiklərinin mükaafatı olaraq bir qonaqlıqdır.” Çünki bu ayə sonrakı ayə ilə birlikdə şübhəsiz ki, əbədi Cənnətdən söz açır.

Lakin başqa bir ayədə oxuyuruq:

وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ

“Rəbbiniz tərəfindən olan bağışlanmaya və genişliyi göylər və yer qədər olan Cənnətə doğru tələsin!”

Bəzi alimlər də bu təfsiri qəbul etmirlər, çünki sözügedən ayənin zahiri mənası göstərir ki, “Cənnətul-məva” göylərdə yerləşir və əbədi Cənnətdən fərqlidir. Əbədi Cənnətin genişliyi bütün göylər və yerdir.

Ona görə də, onu bəzən Cənnətin “Sidrətul-müntəha”nın kənarında müxlis insanların sakin olduğu xüsusi məqamı kimi təfsir etmişlər.

Bəzən də onun şəhidlərin, möminlərin müvəqqəti olaraq qaldıqları Bərzəx cənnəti olduğunu güman etmişlər.

Sonuncu və bütün təfsirlərdən daha münasib nəzərə çarpan təfsir isə budur ki,

¹⁰ İbadur rəhman (Ayətullah Məkarim Şirazi)

merac haqqında olan hədislərin çoxunda deyilir ki, Peyğəmbər (sallallahu əleyhi və alih) bir dəstə insanı bu Cənnətdə nemət içində gördü. Bilirik ki, heç kim Qiyamət günündən öncə əbədi Cənnətə ayaq basa bilməz. Quran ayələri aydın şəkildə göstərir ki, təqvalı insanlar ölümdən dərhal sonra deyil, Qiyamət günü hesab-kitabdan sonra Cənnətə daxil olacaqlar. Şəhidlərin ruhları da Bərzəx Cənnətində sakindirlər. Çünki onlar da Qiyamət günündən öncə əbədi Cənnətə daxil olmayacaqlar.¹¹¹²

Firdovs Cənnətin ən üstün yeridir. Quran ayələrində deyilir ki, Firdovs imanlı insanların və saleh əməl sahiblərinin mənzilidir. Burada bir sual yaranır ki, belə olduqda Cənnətin digər məntəqələri sakinsiz qalmalıdır. Çünki möminlərdən başqa heç kəsə Cənnətdə yer yoxdur. Bu suala “Kəhf” surəsinin 107-ci ayəsində cavab verilir.

Allah-taala buyurur:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا

"Həqiqətən, iman gətirmiş və yaxşı işlər görmüş kəslərin yerləri Firdovs bağlarıdır." Ayədə iman və saleh əməllərə nail olan hər bir insana işarə olunmur. Yəni, Firdovs bağına daxil olmaq üçün iman və saleh əməl baxımından yüksək dərəcəyə nail olmaq meyar qərar verilmişdir. Ayənin zahiri mənası mütləq (qeydsiz-şərtsiz) olsa da “Firdovs” kəlməsinin mənasını onu şərtləndirir.

Bu səbəbdən “Muminun” surəsində Firdovsun varislərinin xüsusiyyətlərini bəyan edərkən mömin insanların ən yüksək xüsusiyyətlərinin adı çəkilir ki, bu xüsusiyyətlər hər insanda yoxdur. Bu da öz-özlüyündə göstərir ki, Firdovs sakinləri iman və saleh əməldən əlavə seçilmiş xüsusiyyətlərə malik olmalıdırlar. Həmçinin, Peyğəmbərdən (sallallahu əleyhi və alih) nəql olunan hədisdə Həzrət buyurur: "Hər zaman Allahdan Cənnət istəsəniz, xüsusi olaraq Firdovsu istəyin. Firdovs Cənnətin ən cəmi və kamil məkanıdır." Hədisdən aydın olur ki, imanlı insanların səy və gördükləri işlər hər yerdə və hər halda ən yüksək dərəcədə olmalıdır. Hətta Cənnət istəyərkən belə aşağı mərhələlərə qane olmamalıdır. Söz yox ki, aşağı mərhələlərdə də nemət içində qərq olur. Aydınır ki, Allahdan belə bir məqam diləyən bir şəxs belə bir məqama çatmaq üçün özünü hazırlamalıdır. Mütləq ən yüksək insani xüsusiyyətləri əldə etmək və ən saleh əməlləri etmək üçün maksimum səylərini göstərməlidir. Bu baxımdan “Allah eləsin biz də Cənnətə yol tapaq, ən aşağı dərəcələrində olsa da olar” deyənlər həqiqi möminləri yüksək səylərindən kifayət qədər dərs almayan şəxslərdir¹³

¹¹ Makarem.ir

¹² Makarem.ir

¹³ Makarem.ir

Behişt bağlarını çəkməyin mənim gözümə,
Behiştindən də gözəl Kərbəlası var ağamın.

Rəhman Allahın əzabla nə işi?

Belə bir şübhədə ola bilər ki, Öz bəndələrinə mehriban, rəhimli Allah belə qorxulu əzabları onlara necə rəva bilər?

Cavab budur ki, Allahın lətif sifətləri olduğu kimi, qəhr, qəzəb sifətləridə vardır. Behişt Onun lütfunun məzhəridirsə, cəhənnəm də Onun qəhrinin zühur yeridir. Məhz rəhməti qəhrinə qalib olduğundan, Allah təala kimsənin kafir olmasına, cəhənnəmə getməsinə razı deyil. Amma əgər insanlar özləri alova üz tutarlarsa, Allah onların qarşısını almır. Bu Onun hikmətinə zidd olardı. Çünki Allah insanların Ona iman gətirmələrinə möhtac deyil. ¹⁴

Allahın öz fəzli (Rəhmi) ilə hesab aparması

Mümkündür, boynunda xalqın haqqı olan şəxslə Allah təala Öz rəhmi ilə hesab aparsın. Bu şəxsin xalqın haqqını ödəmə dayanacağında mətəl durduğu vaxt, Allah Öz rəhmi, kərəmi ilə bir behişt qəsri göstərir. Nida olunur: Ey bu bəndənin boynunda haqqı olanlar, əgər bu qəsri istəyirsinizsə, bu şəxsi rahat buraxın və onu halal edin. Bəli, Allahla bağlı olan insanın hər yerdə çətinliyi həll olar. Allahın islah etmədiyini kim islah edə bilər?

Bu səbəbdən bu duanı etməliyik ki, Pərvərdigara, bizimlə Öz rəhmətinlə rəftar et. Hz.Səccad (a.s) Əbu hənzə somali duasında neçə yerdə nalələr çəkib: Xudaya, gözümlə fəzl və kərəminə dikmişəm. (Amma Allah öz ədaəti ilə rəftar edərsə, hər əməlin cavabını zərrə-zərrə verməliyik).¹⁵

Allah kimləri bağışlamaz

“Rəd” surəsinin 6-cı ayəsini nəzərdən keçirməklə bu sualın cavabını tapmaq olar.

Allah-taala buyurur:

وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِّلنَّاسِ عَلَى ظُلْمِهِمْ وَإِنَّ رَبَّكَ لَشَدِيدُ الْعِقَابِ

"Həqiqətən, sənin Rəbbin insanların zümlərinə baxmayaraq onlara qarşı əfv sahibidir və əlbəttə, Rəbbin şiddətli cəza verəndir."

Heç bir zaman onun cəzasının şiddəti ümumi rəhmətinə mane olmayacaq. Onun

¹⁴ Məad. Ayətullah şəhid seyyid əbdulhüseyn dəstfeyb

¹⁵ Məad. Ayətullah şəhid seyyid əbdulhüseyn dəstfeyb

ümumi rəhməti insanları yanlışlığa salmamalıdır. Belə ki, onun geniş rəhməti zalımlara istədikləri qədər zülm etməyə imkan yaradır. Əsla belə deyildir, çünki belə hallarda O şiddətli cəza verəndir. Allahın bu iki (bağışlayan və şiddətli cəza verən) sifətindən birinə tuş gəlmək insanın vücudunda olan istedadlara bağlıdır. Yuxarıdakı ayədə qeyd olunur ki, Pərvərdigar insanların Ona qarşı etdikləri zülmə baxmayaraq, bağışlayan və əfv edəndir. Təbii ki, ayədə Allahın öz zümlərində israrlı olan zalımları bağışlayacağı nəzərdə tutulmur. Sadəcə bu yolla zalım insanlara da qayıtmaq və özlərini saflaşdırmaq imkanı yaradır. Əks təqdirdə “Allah şiddətli cəza verəndir” cümləsinə aid ediləcəklər.

Bunu da qeyd etmək lazımdır ki, sözügedən ayədən böyük günahların da (o cümlədən zülm, əlbəttə şərtləri ilə) bağışlanmasının mümkünüyü başa düşülür. Bu və bu kimi ayələr qədimdən "Mötəzililərin" “böyük günahlar heç bir zaman bağışlanmayacaq” yanlış fikrini alt-üst edir.

Hər bir halda Pərvərdigarın geniş bağışlaması və şiddətli cəzasından gedən söhbət həqiqətdə hamını qorxu ilə ümidin orta xəttində saxlamaq üçündür. Bu, insan təlim-tərbiyəsinin əhəmiyyətli amilidir. İnsanın günahı ağır olsa da Allahın rəhmətindən ümidini kəsməməlidir. Həmçinin günahı az olsa da özünü Allahın cəzasından amanda olduğunu düşünməməlidir.

Ona görə də Peyğəmbərdən (səllallahu əleyhi və alih) nəql olunan bir hədisdə oxuyuruq:

لَا عَفْوَ اللَّهِ وَتَجَاوَزُهُ مَا هَذَا أَحَدًا أَلْعِيشُ، وَلَوْلَا وَعِيدُ اللَّهِ وَعِقَابُهُ لَأَتَّكَلَّ كُلُّ وَاحِدٍ

“Allahın əfv və bəxşişi olmasaydı, həyat heç kəsə şirin olmazdı. İlahi təhdid və cəzalar olmasaydı, hamı Allahın rəhmətinə arxalanar və istədiyi hər şeyi edərdi.”¹⁶

Alimlərin nəzərinə görə, O kəslər ki, dindən xəbərləri olmayıb, və ya elə bir şəraitdə yaşayıblar ki, din onlara səhv tanıtdırılıb. imkanları ds olmayıb haqqı tanısinlar, Allah Onları vicdanları əsasında hesab kitab edəcəkdir.

Əhli-beyt (a.s) sevgisi Axirətdə zəmanətdir

Qiyamət günü Allah bir dəstə mələk seçib əllərinə, üzərində bu Adam oddan nıcat tapıb sözü yazılmış bir kağız verəcək. Onlar da camaatın arasında gəzib Əhli-beyti sevənlər və ürəyi Əhli-beyt məhəbbəti ilə dolu olan insanlara bu kağızı verəcəklər.

Peyğəmbər (s) də məhz elə bu səbəbdən şad olmuşdu. Çünki, Allah Əhli-beyti sevənləri belə bir vəsiqə ilə müjdələyib.¹⁷

¹⁶ Makarem.ir

¹⁷ <http://ehliwie-samux.com/>

Şəfaət kimlər üçün inkar edilir?

İlk növbədə şəfaətin tamamilə inkar edildiyi ayələrə nəzər salaq. Allah-Təala Qurani-Kərimin “Bəqərə” surəsinin 48-ci ayəsində buyurur: “Və o gündən qorxun ki, heç kəs başqasının haqqını ödəyə, bir diləyi yerinə yetirə və bir əzabı dəf edə bilməyəcək və heç kəsin şəfaəti qəbul olunmayacaq...” Bu ayə şəfaəti inkar edən ayələrdəndir. Digər bir yerdə, “Bəqərə” surəsinin 254-cü ayəsində Allah Təala buyurur: “Ey iman gətirənlər, nə alış-veriş və nə də dostluq və şəfaətin olmayacağı gün gəlməmişdən qabaq sizə ruzi olaraq verdiklərimizdən (Allah yolunda) xərcləyin...”

Burada da şəfaətin olmayacağı bildirilir. “Müdəssir” surəsinin 48-ci ayəsində isə buyurulur: “Şəfaət edənlərin şəfaəti olanlara heç bir fayda verməyəcəkdir”. Bu ayə, öncəki iki ayədən bir qədər fərqlənir. Burada şəfaət edənlərin olduğu bildirilir, lakin, onların şəfaətinin həmin şəxslərə heç bir fayda verə bilməyəcəyi göstərilir. Ayələrə nəzər saldıqda görünür ki, şəfaətin inkar edilməsi ilə bağlı ayələr, başlıca olaraq müşriklərlə, bütlərə tapınanlarla bağlıdır. Yəni onlara bildirilir ki, sizin tapındığınız bütlər, sizin istədiyiniz cansız daş parçalarının heç bir şəfaət gücü yoxdur. Onlar həmin insanlar üçün şəfaətçi ola bilməyəcəklər. Digər tərəfdən isə şəfaətin olmaması Bəni-israil övladları üçün də göstərilir. Belə ki, onlar bildirirdilər ki, bizim əcdadlarımız peyğəmbərlər (ə) olub və biz nə çirkin işlər görsək də, əcdadlarımızın peyğəmbər (ə) olması bizə kifayət edəcək. Həmin ayələrdə əslində şəfaətin olmaması ilə bağlı onlara da işarə olunur ki, onlar çox arxayın olmasınlar. Qurani-Kərim bildirir ki, bu cür insanlar üçün şəfaət yoxdur. Ona görə də, bu ayələrlə rastlaşarkən, şəfaətin inkar edilməsi kökündən yalnız olan məsələdir. Çünki həmin ayələrin hansı zamanda, hansı məqamda nazil olmasını araşdıranda, onların kimlərə və nəyə aid olması açıq-aydın görünür. İkinci qrup ayələrə, şəfaətin yalnız Allaha məxsus olmasına işarə edən ayələrə də nəzər salmaq zəruridir. Qurani Kərimin “Zumər” surəsinin 44-cü ayəsində Allah-Təala buyurur: “De: ”Şəfaət və vasitəçilik bütünlüklə Allaha məxsusdur...”” Buradan aydın olur ki, şəfaət var və bu şəfaət yalnız və yalnız Allaha məxsusdur. Digər bir yerdə, “Səcdə” surəsinin 4-cü ayəsində buyurulur: “...Sizin Ondən başqa heç bir haminiz və şəfaətedəniniz yoxdur...”. Burada da şəfaət yalnız Allaha aid edilir.¹⁸

¹⁸ Musavat.com

Məsumların şəfaəti

Həzrət peyğəmbər buyurur ki, qiyamət günündə bütün gözlər ağlayacaq, yalnız 3 gözdən başqa. Peyğəmbərdən soruşdular ki, o hansı gözlərdir ağlamaz? Peyğəmbər buyurdu: "Birinci o gözlərdir ki, Qədr gecələrində oyaq qalar, ikinci o gözlərdir ki, Allah qorxusundan ağlayır və üçüncü o gözlərdir ki, İmam Hüseyn üçün ağlayar".

Həqiqətən də xoş olsun o möminlərin halına ki, bu gün İmam Hüseyn (ə) əzasındadırlar. İmam Hüseynə "ləbbeyk" deyiblər. Həzrət Zəhranı, həzrət Əlini tək qoymurlar. İmam Hüseynin yasında əyləşib ona əza saxlayırlar.

Əgər qiyamət səhnəsinə diqqət etsək, qiyamət günündə İmam Hüseyn (ə) əzadarlarına olan böyük rəhməti görərik. Hədisdə var ki, Qiyamət günündə Xanım Zəhra (ə) yetmiş min mələyin əhatəsində daxil olar məhşərə və bir təyin olunmuş mələk nida edər: *"Ey məhşər əhli başınızı aşağı salın peyğəmbər qızı Zəhra gəlir"*.

Hədis belə buyurur ki, bütün məhşər əhli ixtiyarsız başını aşağı salar. Və Xanım məhşərin uca bir yerinə çatdıqda dayanar. Məmur mələk nida edər ey peyğəmbər qızı daxil ol cənnətə. Xanım getməz, mələk bir də eyni nidanı edər. Hədis eynilə belə buyurur xanım behiştə girməz və soruşarlar nə istəyirsən? Xanım Zəhra (ə) belə buyurur: *"Qızım Zeynəbin, oğlum Hüseynin əzadamları behiştə daxil olmayınca mən behiştə girmərəm"*.

Və xanıma belə nida olar ki, *məhşər əhli arasından Hüseynivinin əzadamlarını seç apar behiştə. Hədisdə var ki, İmam Hüseynin əzadamları üzlərinin nurundan bəlli olar.*¹⁹

Xanım Fatimeyi-Zəhranın (s.ə.) məhşər səhrasında uca məqamı:

İmam Səccad (ə) buyurmuşdur: "Qiyamət günü xanım Fatimeyi-Zəhra (s.ə.) məhşər səhrasına daxil olduğu zaman, belə bir nida eşidilər: "Əhli-beytə (ə) məhəbbət bəsləyənlərdən başqa, hamılıqla başınızı aşağı dikin (ki, Fatimə (s.ə.) gəlir). Budur Mühəmmədin (s) qızı Fatimə!" Xanım Fatimə (s.ə.) və onunla birgə olanlar behiştə doğru hərəkət edərlər. Allah-Taala bir mələyi onun hüzuruna göndərüb deyər: "Nə istəyirsənsə, Məndən istə!" Xanım Fatimə (s.ə.) ərz edər: "İlahi! Mənim istəyim odur ki, mənə və övladlarıma yardımçı olanları əfv et." Bu məzmununda (azacıq fərqlə) imam Baqirdən (ə) də başqa bir hədis nəql olunmuşdur (Əvalimul-ülum", 11-ci cild, səh.2, hədis: 1779-1780; "Şəvəhidut-tənzil", c.1, səh.153.)²⁰

Əhli-beyt(a.s) necə bir Kərim ailədirlər ki, Allah buyuru: Nə istəyirsiz istəyin. İstəkləri müsəlmanların bağışlanmasıdır.

¹⁹ kərbela.info

²⁰ Milli.az

Məsumlar (ə) içərisində şəfaət edənlərdən biri də İmam Hüseyndir (ə). Həzrət Hüseyin (ə) o kəslərə şəfaət verəcəkdir ki, onun məktəbinin şagirdi olmuşdur.

Quran və İmam Hüseyin (ə) məktəbi elə bir İlahi kəndirdir ki, bəşəri bədbəxtlik quyusundan çıxardıb, səadətə çatdırıb bilər. Şəfaət hər üç dünyada insana şamil ola bilər.

Şəfaətin ən çox şamil olduğu zaman – Qiyamətdir. Seyyidi-şühəda (ə) öz davamçılarına həm dünyada, həm bərzəxdə və həm də Qiyamətdə şəfaət verir və verəcəkdir də.

Əmirəl-möminin (ə) buyurur: “Bizim üçün şəfaət vardır və bizim dostlarımız üçün də şəfaət vardır”. Başqa bir hədisdə oxuyuruq: “Şəfaət edənlər İmamlardır və möminlərin dostlarıdır”.

Bəli, İmam Hüseyin (ə) o Məsumlardandır ki, Qiyamət günü öz aşıqlərinə və dostlarına şəfaət verəcəkdir. İmam Hüseyin (ə) buyurur: “Hər kim mənim ölümümdən sonra məni ziyarət edərsə, ölümündən sonra mən də onu ziyarət edərdəm”.

Hədis nəql edənlərdən biri danışır ki, bu hədis mənim zəhnimdə davamlı olaraq qalırdı və bir gecə İmam Hüseyini (ə) yuxuda gördüm və soruşdum ki, ağa, bu hədis doğrudurmu?

Buyurdu: “Bəli, baxmayaraq ki, atəşdə olsa belə, onu çıxardaram”. Dedim: “Ağacan, bu hədisi vasitəsiz sizin adınızdan nəql edə bilərəmmi?”. Buyurdu: “Bəli”.²¹

Həzrət Seyyidi-şühəda (ə) öz davamçıları can verən zaman başlarının üzərinə gəlib onlara yardım etdiyi kimi, bərzəx aləmində də onların fəryadına çatacaqdır.

Hacı Şeyx Abbas Quminin oğlu mənim üçün (Ustad Ənsari üçün) nəql edir: "O zaman ki, atamı Nəcəfdə dəfn etdilər, yuxu aləmində onu ziyarət etməyə nail oldum. Onun halını soruşdum. O, sevincli üzlə mənə dedi: "O zamandan ki, bərzəxə daxil olmuşam, indiyə qədər məni üç dəfə Seyyidi-şühədanın (ə) yanına aparıblar. Mən də onu ziyarət etmişəm".

Şəhid Mütəhhəri Ayətullah Hacı Mirzə Əli Şirazi barəsində yazır: "Bir gün o, dərs otağında göz yaşları saqqalından axa-axa bizə yuxusunu nəql etmişdi. O, demişdi: "Mən gördüm ki, ölümüm gəlib çatıbdır və ölməyi bizə təsvir etdikləri kimi gördüm. Özümü bədənimdən ayrı gördüm və müşahidə etdim ki, bədənimi qəbiristanda dəfn

²¹ İslami saytlara istinadən

etmək üçün aparırlar. Sonra məni qəbrə qoyub dəfn etdilər. Mən tək qaldım. Başıma nələrin gələcəyindən nigaran idim. Anidən ağ rəngli it gördüm ki, qəbrə daxil oldu və hiss etdim ki, bu it mənim tünd və kobud rəftarlarımdır ki, bu cür təcəssüm olmuşdur. Bu zaman çox nigaran oldum və qoxdum ki, bu it mənə zərər vuracaqdır. Elə o halda idim ki, Seyyidi-şühəda (ə) gəldi və mənə buyurdu: "Nigaran olma, mən onu səndən ayıraram".

Allahla Seyyidi-şühəda (ə) arasında qırılmaz bağlar vardır və bu bağlar aşıqla məşuqun bağına bənzəyir. Ona görə də hər kim İmam Hüseyn (ə) müsibətinə görə qəmlənər və göz yaşı tökər, Allah yanında məqamı yüksələr və mənəvi kamala çatır. Çünki İlahi qürbə çatmaq üçün bu, ən yaxın yoldur. Hələ ki, fürsət var, siz də ondan faydalanın.²²

Həzrəti İmam Rzadan (ə) rəvayət olunmuş hədisdə öz zəvvarlarının əlindən tutacağı barədə məlumat var. İmam (ə) bir neçə çətin mərhələlər var ki orada Mütəal Allahın izni ilə öz zəvvarı olmuş kəslərin köməyinə yetişəcək.

Bu barədə mötəbər mənbələrdə qeyd olunur. Hətta Əhli Sünnənin böyük alimlərində olmuş Hakim Nişaburi özünün Tarixi Nişabur kitabında (səh-27) etiraf edir ki, İmam Rza (ə) insanlar üçün vəhşətli olacaq qiyamət günündə Allah Taalanın izni ilə öz zəvvarı olmuş kəslərə kömək əlini uzadacaq.

İmamdan (ə) nəql olunmuş hədisdə buyurulur:

Hər kəs uzaq olmasına baxmayaraq məni ziyarət edə, qiyamət günü üç yerdə onun yanına (köməyinə) gələrəm və onu qorxudan, çətinlikdən qurtararam. Əməl dəftəri sağ və ya sol əlinə veriləndə, Sirat körpüsünü keçəndə və mizan tərəzində əməli ölçüləndə.

Şeyx Səduq Əməli kitabında nəql edir (səh-119): Bəzənti deyir: İmam Rza (ə)dan eşitdim, buyurdu: Dostlarımdan hər kim arifanə şəkildə mənim görüşümə gəlsə qiyamət günündə mən ona şəfaət edəcəm.

İmam Baqir (ə) babasından nəql edir ki, Əmirəl Möminin Əli (ə) Peyğəmbərdən (s) nəql edib ki: Allah Rəsulu (s) buyurdu: Mənim bədənimin bir parçası Xorasanda dəfn olunacaq. Hər bir çətinliyə düçar olmuş onu ziyarət etsə Allah ona rahatlıq verər. Hər bir günahkar onu ziyarət etsə Allah onun günahlarını bağışlayar (Uyuni-Əxbari-Rza. 2:257) (Əməli Səduq-119).

²² Kerbela.info

Hədislərdən göründüyü kimi İmam Rzanın (ə) ziyarətində kəramət vardır. Ziyarət insanın həm dünya, həm axirət həyatında dərin iz buraxır. Mütəal Allahın izni ilə dünyada insana mənəvi yüksəliş, günahların bağışlanması, çətinliklərin həlli, axirətdə isə hədisdə qeyd oluna 3 yerdə insanın dadına yetir.²³

Əhli-beyt (ə) baxçasının şəfaət gülü - Həzrət Zeynəb (s.ə) İslamda şəfaətdən danışdıqda, Əhli-beyt (ə) bağçasının şəfaət vermək məqamına malik olduqca dəyərli güllərindən danışmaq lazımdır. Belə bir şəxsiyyətlərdən biri - Həzrət Zeynəbdir (s.ə). Həzrət Zeynəb (s.ə) haqqında danışmaq çox çətindir. Çünki onun mübarək adı müsibətlərlə, Kərbəla səhnələri ilə həmahəng olaraq çəkilir. Həzrət Zeynəb (s.ə) böyük şəfaət məqamına malik olan şəxslərdən biri olaraq tanınır. Onun bu məqamını tanımaq üçün ilk öncə həyatına qısaca da olsa nəzər salmaq önəmlidir. Hər bir insanın yetişməsi, formalaşmasında üç amil çox mühümdür. Birincisi, onun hansı nəslə, hansı ailəyə mənsub olmasıdır. İkinci amil, insanın yetişməsi üçün zəruri olan mühitdir. Üçüncü, insanın özünün iradəsi və iradəsindən irəli gələrək istedadlarını inkişaf etdirməsi ilə bağlıdır.²⁴

Həzrəti Məsumənin (s.ə) məqamı o qədər böyükdür ki, müsəlmanlara şəfaət verəcəkdir. Həzrət Məsumə (s.ə) alimlər və fəqihlər arasında “Əhli-Beytin (ə) kəriməsi” ləqəbini almışdır. Bu ləqəb ancaq o Həzrətə (s.ə) şamil edilir. Ayətullah Mərəşi-Nəcəfinin nəqlinə görə, bu ləqəbi o gözəl Xanıma (s.ə) Həzrət İmam Sadiq (ə) vermişdir.

Ayətullah Mərəşi-Nəcəfi gördüyü sadıq yuxuların birində İmam Sadiqin (ə) Xanıma bu cür müraciət etdiyini eşitmişdir: “Eşq olsun sənə, ey Əhli-Beytin (ə) kəriməsi!”.

Ayətullah Hacı Seyyid Muhəmməd Vəhidi seyyidlərin birindən nəql edir: “Gecə rəyā aləmində Həzrət Məsumə Fatimənin (s.ə) xidmətinə getmişdim.

Aramızda maneə və pərdə yox idi. Hiss etdim ki, mən Xanım üçün məhrəmə. O, seyyidlərin bibisidir. Ondən soruşdum: “Siz Qum əhlinə şəfaət verəcəksiniz?”.

Xanım cavabında buyurur: “Mirzə Qumi, Qum əhlinin şəfaəti üçün kifayətdir, mən isə bütün Əhli-Beyt (ə) davamçılarına şəfaət verəcəyəm”.”.

Bu yuxu İmam Sadiqdən (ə) gələn bu hədisi yada salır: “Onun (Həzrət Məsumənin (s.ə)) şəfaəti ilə bütün Əhli-Beyt (ə) davamçıları behiştə daxil olacaqlar”.

²³ Ahlibeyt.ge

²⁴ Musavat.com

Allah bizlərə Xanım Məsumənin (s.ə) mənəvi məqamını tanımaq tövfiqini və şəfaətinə nail olmağı nəsb etsin!²⁵

Şəfaət insanda ilahi rəhmətə ümid yaradan ən böyük vasitələrdən biridir.

Ədəbiyyat

¹- *Qurani-kərim*

2- *Nəhcül-bəlağə*

3-Amedi, Əfulfəth, *Qürəül-hikəm və dürəül-kərim*, , Qahirə: Darul-kotobil-İslamiyyə, 1380 h.ş.

4- Amoli, Hürri, Məhəmməd ibn Həsən, *Təfsili-vəsailüş-şiə, fit-təhsili-məsailiş-şəriə*, Qum: Alul-beyt müəssisəsi, 1367 h.ş.

5. Ahlibeyt.ge

6- Bürucerd, Seyid Hüseyin, *Camei-əhadisiş-şiə*, Qum: əl-Mətbəul-elmiyyə, 1379 h.ş.

7- Dəstğeyb, Məad, Bakı nəşri

8- Feyz Kaşani, Möhsin, *Məhəccətül-beyza*, Qəzvin: İntişarate həkim, 1963

9- Hakim Nişapuri, Məhəmməd ibn Abdullah, *Müstədrəku ələs-səhiheyin*, Beyrut: Darut-tasil, 1335 h.q.

10-Helli, Vəram ibn Əbi Feras, *Tənbihül-xəvatir*, **Qahirə**: Darul-afaqil-ərəbiyyə, 1430 h.q.

¹¹- Hərani, Həsən ibn Əli, *Tuhəful-üqul*, Beyrut: Darul-elmil-ərəbiyyə, 1434 h.q.

12- Həmiri, Abdullah ibn Cəfər, *Qürbul-isnad*, Beyrut: Darul-elmil-ərəbiyyə, 1435 h.q.

13- Xarəzmi, İbn Əhməd, *əl-Mənaqib*, İstanbul: Darol-fikr, 1358 h.ş.

14- İbn Babəveyh, Səduq, *əl-Xisal*, Qum: Muəssieye nəşre İslami, 1380 h.ş.

15 -İbn Babəveyh, Səduq, *Əmali*, Tehran:Ərməğane Tuba, 2017

16- İbn Babəveyh, Səduq, *Mən la yəhzəruhul-fəqih*, Qum: Muəssieye nəşre İslami, 1363 h.ş.

¹⁷- İbn Babəveyh, Səduq, *Məaniul-əxbar*, Tehran:Muəssieye nəşre İslami, 1370

²⁵ Ahlibeyt.ge

- 18- İbn Əbil Hədid, *Nəhcül-bəlağənin şərhi*, Beyrut: əl-Mətbəul-elmiyyə, 1374 h.ş.
- 19- İbn Əsakir, Əbu Qasim, *Tarixi-Dəməşq*, Qahirə: Darul-kotobel-elmiyyə, 1983
- 20- İbn Əsir, İzzuddin, *əl-Kamil fit-tarix*, Qahirə: Darul-kotobel-elmiyyə, 1987
- ²¹- İbn Əsir, Cəzri, *Üsdül-ğabə*, Qahirə: Darul-kotobel-elmiyyə, 1989
- 22- İbn Hənbəl, Əhməd, *əz-Zöhd*, Qahirə: Darul-ketabil-İslami, 1380 h.ş.
- 23 -İbn Hişam, Əbu Məhəmməd, Beyrut: *Sirətun-nəbəvi*, 1994
- 24- İbn Şəhri Aşub, *Mənaqib*, Qahirə: Darul-kotobel-elmiyyə, 1983
- 25-İbn Qəyyim Cuzi, Muhəmməd bin Əbibəkr, *Zadül-məad fi huda xeyril-ibad*, Qahirə: Darul-afaqil-ərəbiyyə, 1428 h.q.
- 26- Məclisi, Məhəmməd Baqir, *Biharül-əнвар*, Qahirə: Darol-kotobel-İslamiyyə, 1315 h.ş.
- 27- Müfid, Məhəmməd ibn Məhəmməd, *əl-İrşad*, Qahirə: Darol-kotobel-İlahiyyə, 1355 h.ş.
- ²⁸ - Məhəmməd Baqir Məhmudi, *Nəhcüs-səadə*, Bağdad: Nəşrul-elm, 1984
- 29- Məhmud Şərif və başqaları, *Musuətu-kəlimatil-İmamil- Hüseyin (ə)*, Qum: Usvə, 1383 h.ş.
- ³⁰- Makarem.ir
- 31- Mütəhhəri, Mütrəza, *Dastani-rastan*, Tehran: İntişarate Sədra, 1357 h.ş.
- 32- Mühəddis Qummi, *Kəhlül-bəsər*, Qum: İntişarate Sübhan, 1962